

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.129>

ЩОДО ВПЛИВУ ПРАВНИЧОГО ПИСЬМА НА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СУЧАСНОГО ПРАВНИКА

Борщенко В.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права та правосуддя
ОНУ імені І.І. Мечникова
ORCID: 0000-0001-9819-092X

Борщенко В.В. Щодо впливу правничого письма на формування навичок сучасного правника.

На сучасному етапі розвитку суспільства питання викладання правничого письма вищим навчальним закладам стає дедалі актуальнішим. Зокрема, у фокусі дискусій перебуває необхідність формування у майбутніх правників компетентностей та навичок, пов'язаних із правничим письмом. Попри зростаючий інтерес до цього питання, воно досі не отримало належного теоретичного осмислення та практичного обґрунтування. Недостатньо вивченими залишаються як загальні питання змістовного наповнення дисципліни, так і специфічні аспекти юридичних технологій, що мають суттєве значення для професійної діяльності.

Одним із ключових аспектів є розуміння правничого письма як елементу, що впливає на якість нормативно-правових актів і юридичних документів. Відсутність системного підходу до викладання правничого письма суттєво впливає на ефективність правового регулювання, оскільки майбутні правники не завжди опановують навички створення юридичних текстів на належному рівні. Внаслідок цього, юридичні технології, що використовуються у професійній діяльності, часто базуються на інтуїтивних підходах, що може призводити до помилок у правозастосуванні та недостатньої якості нормативно-правових актів. Така ситуація обумовлює необхідність розробки та впровадження методик викладання правничого письма, які б враховували його специфіку та сприяли підвищенню рівня підготовки правників. Ці методики мають ґрунтуватися на наукових принципах і охоплювати різні аспекти юридичної діяльності, що дозволить забезпечити якісне засвоєння студентами теоретичних знань і практичних навичок. Таким чином, системний підхід до викладання правничого письма є ключовим чинником, що може сприяти не лише підвищенню ефективності правового регулювання, але й загальному розвитку юридичної науки та практики.

Отже, впровадження системного підходу до викладання правничого письма має потенціал стати одним з головних чинників, що визначають успішність та ефективність правничої освіти і юридичної діяльності в сучасних умовах.

Враховуючи сучасні виклики, стає очевидним, що вдосконалення методики викладання правничого письма сприятиме підвищенню професійного рівня правників, забезпечуючи їх необхідними навичками для створення якісних юридичних текстів.

Ключові слова: правниче письмо, адвокатура, процесуальне право.

Borshchenko V.V. The influence of legal writing on the formation of the skills of a modern lawyer.

At the current stage of the development of society, the issue of teaching legal writing to higher educational institutions is becoming more and more urgent.

Despite the growing interest in this issue, it still has not received proper theoretical understanding and practical justification. Both the general issues of meaningful filling of the discipline and the specific aspects of legal technologies, which are of significant importance for professional activity, remain insufficiently studied.

One of the key aspects is the understanding of legal writing as an element that affects the quality of normative legal acts and legal documents. The lack of a systematic approach to teaching legal writing significantly affects the effectiveness of legal regulation, as future lawyers do not always master the skills of creating legal texts at the appropriate level. As a result, legal technologies used in professional activities are often based on intuitive approaches, which can lead to errors in law enforcement and insufficient quality of normative legal acts. Such a situation necessitates the development and implementation of methods of teaching legal writing, which would take into account its specificity and contribute to raising the level of training of lawyers.

Thus, a systematic approach to teaching legal writing is a key factor that can contribute not only to increasing the effectiveness of legal regulation, but also to the general development of legal science and practice.

Taking into account modern challenges, it becomes obvious that improving the methodology of teaching legal writing will contribute to raising the professional level of lawyers, providing them with the necessary skills to create high-quality legal texts.

Key words: legal writing, advocacy, procedural law.

Постановка проблеми. Останнім часом серед практиків та в наукових колах піднімається питання щодо доцільності викладання правничого письма правникам бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти. У зв'язку з цим стає актуальною дискусія щодо формування необхідних компетентностей і навичок у правників в ході опанування даної дисципліни.

На сучасному етапі суспільного розвитку питання методики викладання правничого письма набуває все більшої актуальності, однак залишається недостатньо дослідженим як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Незважаючи на зростання інтересу до теми правничого письма, вона досі не отримала належного науково-теоретичного осмислення та системного обґрунтування. Брак досліджень стосується як загальних питань змістовного наповнення правничого письма, так і специфічних аспектів юридичних технологій, які є тісно пов'язаними між собою та мають важливе практичне значення.

Зокрема, залишається відкритим питання розуміння та впровадження правничого письма як ключового елементу, що впливає на якість нормативно-правових актів та інших юридичних документів. Юридичні технології, що є невід'ємною частиною цієї техніки, мають значний потенціал для вдосконалення правового регулювання, але їх використання в юридичній практиці часто базується лише на інтуїтивному підході, а не на чітко визначених наукових принципах.

Мета дослідження. Полягає у дослідженні впливу правничого письма на формування навичок сучасного правника.

Стан опрацювання проблематики. Проблематику юридичного письма вивчали такі дослідники, як Н. Артикуца, яка досліджувала мову права у її функціональних різновидах [1]. І. Бяля-Сабадаш акцентував увагу на проблематиці нормотворчої техніки як ключового інструменту забезпечення системності законодавства [2]. І. Онищук у своїх роботах здійснив аналіз техніки юридичного письма в нормативно-правових актах, дослідивши сутність понятійно-категоріального апарату відповідної проблематики [3]. У свою чергу, І. Шутак провів комплексне дослідження юридичної техніки, охопивши всі аспекти цієї теми [4]. Однак доцільним видається вироблення єдиної концепції наповнення та викладання даної дисципліни правникам старших курсів.

Виклад основного матеріалу. Наукова література, присвячена правничому письму, здебільшого розглядає окремі її аспекти, і часто ці дослідження є фрагментарними. Наприклад, у працях аналізуються стилістичні особливості юридичного тексту, правила оформлення документів або вимоги до їхньої мовної точності. Проте відсутність комплексного підходу до цієї теми створює прогалини в розумінні цілісної системи правничого письма та її технік як такої.

Ця проблема має не лише теоретичний, але й практичний вимір. Недостатній рівень дослідження техніки правничого письма безпосередньо впливає на якість юридичних документів, які виступають основою правовідносин і мають забезпечувати зрозумілість, прозорість та ефективність правового регулювання. Помилки або недоліки у підготовці таких документів можуть призводити до юридичних колізій, неправильного тлумачення правових норм, а отже, й до порушення прав громадян.

Таким чином, проблема техніки правничого письма досі не стала предметом системного й комплексного дослідження. Вона вимагає глибшого теоретичного осмислення, інтеграції наукових підходів і розробки практичних рекомендацій для покращення якості правових текстів. Без цього неможливо забезпечити належний рівень юридичної освіти, професійної підготовки юристів та ефективності правового регулювання в сучасних умовах.

Останнім часом в Україні дедалі частіше виникають дискусії щодо спроб зробити юридичні документи більш зрозумілими для пересічних громадян.

За кордоном це питання «вперше набуло широкого обговорення ще у 1970-х роках, коли президент США Річард Ніксон заявив, що федеральні нормативні акти повинні бути написані «простими термінами», доступними для розуміння широкої аудиторії. Незважаючи на такі ініціативи, юридична мова за минулі десятиліття зазнала лише незначних змін» [5]. Проте спрощення юридичної техніки викликає серйозні дискусії, зокрема, через потенційні негативні наслідки цього підходу.

Одним із головних ризиків спрощення правничого письма, як слідство юридичної техніки написання юридичних актів або документів, є втрата її точності та однозначності. Юридичні тексти по-

кликані чітко регулювати суспільні відносини, встановлювати права, обов'язки та відповідальність суб'єктів права. Використання спрощеної лексики може призвести до того, що важливі терміни втратять свою юридичну специфіку, що, у свою чергу, стане причиною неоднозначного тлумачення норм. Це особливо небезпечно в ситуаціях, коли текст закону чи іншого нормативного документа стає основою для вирішення складних правових спорів.

Крім того, спрощення юридичних технік може вплинути на зниження їх авторитетності та професійної значущості. Юридична мова виконує не лише регулятивну, а й символічну функцію, демонструючи серйозність і формальність правових процесів. Отже, «подібно до того, як «магічні заклинання» використовують спеціальні рими та архаїчні терміни, щоб сигналізувати про свою силу, заплутана мова юридичних актів діє, щоб передати відчуття авторитету» [5]. Тобто, надмірне спрощення може створити враження, що правові норми є недостатньо ґрунтовними, що підірватиме довіру до правової системи.

Ще одним негативним наслідком є ризик втрати історичного та культурного контексту правових норм. Юридична мова протягом століть формувалася як складна і точна система, що увібрала в себе елементи різних правових традицій. Її надмірне спрощення може призвести до спотворення правового змісту, закладеного в нормативних актах, а також до втрати зв'язку між минулим і сучасним правом.

Наприклад, спрощення розуміння такого складного та історично значущого терміна, як «суперфіцій», що має свої витоки в правових традиціях Стародавнього Риму, може мати низку негативних наслідків. Зокрема, це може призвести до суттєвого викривлення його змісту, втрати правової точності й однозначності, що в підсумку не лише ускладнить правозастосування, але й послабить роль юридичної професії як такої. Його сучасне застосування ґрунтується на багатозаровій юридичній інтерпретації, що охоплює нюанси земельного права, реєстрації прав, обов'язків сторін тощо. Спрощення цього поняття, наприклад, шляхом використання неюридичних або узагальнених термінів, може призвести до втрати його специфіки, що суттєво вплине на якість регулювання правовідносин у сфері нерухомості.

Крім того, спрощення інших юридичних термінів може створити ілюзію доступності юридичної практики для непідготовлених осіб, що здатне призвести до девальвації професії юриста. Адже одна з ключових функцій юриста – це здатність оперувати складними термінами та концепціями, пояснюючи їх клієнтам і застосовуючи їх на практиці з урахуванням усіх правових нюансів. Якщо ж юридична мова буде надмірно спрощена, це може підірвати авторитет фахівців у правовій сфері, адже такі терміни втратять свою унікальну роль у регулюванні складних правових питань.

Таким чином, спрощення юридичної мови має як позитивні, так і негативні аспекти. Хоча доступність і зрозумілість правових текстів є важливими для підвищення правової обізнаності населення, слід уникати крайнощів, які можуть зашкодити якості правового регулювання. Замість спрощення варто зосередитися на вдосконаленні юридичної техніки, розробці рекомендацій для чіткого викладу правових норм, які допоможуть громадянам краще розуміти юридичну мову без шкоди для її сутності.

Окремо треба звернути увагу, що у сучасних умовах правниче письмо відіграє ключову роль у підготовці майбутніх фахівців у галузі права. Його основне завдання полягає в тому, щоб забезпечити юристів необхідними навичками для компетентного та висококваліфікованого виконання професійної діяльності. Правниче письмо є невід'ємною складовою юридичної техніки – сукупності прийомів, методів і правил, які застосовуються під час створення, оформлення та аналізу правових документів.

Вивчення такої дисципліни, як правниче письмо має важливе значення для розвитку професійної майстерності юристів. Завдяки її застосуванню майбутні правознавці здатні поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю, удосконалювати свої навички складання документів, аналізу юридичних ситуацій і прийняття рішень. Вона забезпечує формування системного підходу до виконання завдань, що виникають у процесі практичної юридичної роботи.

Крім того, правниче письмо сприяє підвищенню якості юридичної освіти, допомагаючи визначити її практичну орієнтацію. Завдяки цьому майбутні юристи будуть краще підготовлені до реальних викликів професії, таких як складання договорів, підготовка позовів, аналіз правових норм та їх застосування. Таким чином, правниче письмо та юридична техніка виконують функцію своєрідного містка між теорією права та практикою, що є основою успішної діяльності сучасного юриста.

Розвиток навичок у сфері юридичного письма вимагає системного підходу, постійного вдосконалення знань та вмінь, а також розуміння сучасних вимог до якості правових документів. Це включає в себе опанування стандартів оформлення, використання зрозумілої та точної мови, а також дотримання етичних принципів, які є невід'ємною частиною професійної діяльності юриста. В результаті, правниче письмо стає інструментом не лише ефективної роботи юриста, але й забезпечення справедливості та дотримання верховенства права.

Правниче письмо є не лише інструментом, який забезпечує ефективність професійної діяльності юриста, але й важливим засобом утвердження справедливості та забезпечення верховенства права. Воно виконує кілька ключових функцій, які виходять далеко за межі технічного оформлення документів. Через правниче письмо юрист передає не лише інформацію, а й закладає підґрунтя для розв'язання конфліктів, встановлення правових гарантій та відновлення порушених прав.

Одним із головних завдань правничого письма є створення чітких, логічно структурованих і юридично коректних текстів, які не допускають подвійного тлумачення. У цьому контексті воно виступає своєрідним інструментом комунікації між сторонами правовідносин, органами правосуддя, державними установами та суспільством загалом. Важливість ясності і доступності правничого письма особливо проявляється у документах, що мають прямий вплив на права, свободи й обов'язки громадян. Помилки або неточності в юридичних текстах можуть призводити до суттєвих наслідків, включно з несправедливими рішеннями або порушенням законності.

Крім того, правниче письмо сприяє утвердженню верховенства права, оскільки воно забезпечує системність, обґрунтованість та прозорість правових процесів. Через нього відображаються принципи правової держави, такі як рівність перед законом, дотримання процедур та захист інтересів усіх учасників правовідносин. У цьому сенсі якісно складений юридичний документ не лише формує правову позицію, але й слугує доказом відповідності дій нормам права.

Важливо також зазначити, що правниче письмо є виразом професійної етики юриста. Використання чіткої, нейтральної та недискримінаційної мови в текстах сприяє встановленню довіри до правової системи та забезпечує дотримання справедливості. Наприклад, у процесі складання позовної заяви, апеляційної скарги чи інших документів правник має прагнути не лише до формальної відповідності, але й до створення текстів, які відображають істину та сприяють справедливому вирішенню справи.

Отже, правниче письмо є багатогранним інструментом, що поєднує в собі функції засобу ефективної роботи, захисту прав і свобод, утвердження справедливості та забезпечення верховенства права. Значення правничого письма значно перевищує межі професійної діяльності правника, адже саме через чітке, грамотне і точне юридичне слово суспільство отримує можливість реалізувати свої права, захищати інтереси та підтримувати засади правової держави. Це не просто технічний інструмент для оформлення документів, це – фундаментальний елемент, що забезпечує функціонування правової системи та зміцнення демократії.

Зрештою, правниче письмо – це не лише засіб вираження правових норм, але й спосіб їхнього втілення у реальне життя. Саме через юридичне слово втілюється принцип верховенства права, утверджується прозорість та відповідальність державних органів, гарантується захист громадян від свавілля. Це основа, на якій будується довіра до держави, стабільність правової системи та розвиток цивілізованого суспільства.

Висновок. Враховуючи вищезазначене, можна підсумувати, що викладання правничого письма для здобувачів правничих спеціальностей бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти є доцільним і необхідним. Ця дисципліна сприяє формуванню не лише базових професійних умінь, але й комплексних компетентностей, які забезпечують високу якість підготовки майбутніх юристів. Слід також зауважити, що оволодіння даними навичками сприяє не лише розвитку практичних умінь, але й глибшому розумінню сутності права, що є необхідним для ефективної правничої діяльності.

Оволодіння правничим письмом забезпечує здобувачам можливість вироблення таких важливих навичок, як точність у формулюванні правових норм, здатність чітко висловлювати свої думки, логічно структурувати документи та використовувати спеціалізовану юридичну лексику. Останнє є особливо важливим, оскільки якісно підготовлений юридичний текст є основою правозастосування, слугує засобом комунікації між сторонами правовідносин і забезпечує зрозумілість правових позицій у спорах.

Крім того, дисципліна формує у майбутніх юристів аналітичне мислення, яке є невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності. У процесі навчання здобувачі не лише вивчають правила та техніки складання документів, але й набувають здатності критично оцінювати текст, виявляти помилки, уникати неоднозначностей і враховувати правовий контекст у різних ситуаціях. Такі навички є важливими не лише для підготовки юридичних документів, але й для розробки нормативно-правових актів, юридичного консультування та вирішення спорів.

У підсумку, вивчення правничого письма має стати невід'ємною складовою юридичної освіти, оскільки ця дисципліна готує здобувачів до реальної професійної діяльності, підвищує якість правової підготовки та сприяє формуванню більш кваліфікованих кадрів, здатних ефективно працювати у сучасному правовому середовищі. Інтеграція цього курсу в навчальні програми університетів є важливим кроком для підвищення загального рівня правової культури й забезпечення потреб ринку в професіоналах, які володіють як теоретичними знаннями, так і практичними навичками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артикуца Н.В. Мова права у її функціональних різновидах. *Сьогодення українського мовного середовища*. 2008. № 5. С. 23.
2. Биля-Сабадаш І.О. Нормотворча техніка як інструмент забезпечення системності законодавства. *Форум права*. 2010. № 1. С. 24.
3. Онищук І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук країни*. 2013. № 3 (74). С. 87.
4. Шутак І.Д. Юридична техніка: курс лекцій. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки. Дрогобич: Коло, 2015. 228 с.
5. Мамченко Н. Вчені Массачусетського інституту знайшли відповідь, чому юристи пишуть документи складною мовою. *Судово-юридична газета*. 22.08.2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/308809-uchenye-massachusettskogo-institutu-nashli-otvet-pochemu-yuristy-pishut-dokumenty-slozhnym-yazykom>.